

OBETE DUKLY VO SVETLE SPORU O POČTE ĽUDSKÝCH STRÁT ČERVENEJ ARMÁDY V DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE

IGOR S L E P C O V

SLEPCOV, I.: Casualties of Dukla in the Light of Dispute on Number of Casualties of the Red Army in the World War II. *Vojenská história*, 9, 2, 2005, pp 116 – 123, Bratislava.

The published material based on comparison of individual historic sources pointed out an issue of quantification of casualties in historiography, particularly casualties of the Red Army during the World War II and related casualties in Dukla.

Military History. Slovakia. World War II.

Počas „perestrojky“ v ZSSR vzrástol záujem o vojenské dejiny štátu, a predovšetkým o straty ozbrojených síl. V novinách a časopisoch vyšlo na túto tému veľa materiálov s veľavravnými názvami: *Živým a mŕtvym, Vraciame mená nezvestným, Je pokojné naše svedomie?* a pod.¹

V predchádzajúcom období boli údaje o ľudských stratách v druhej svetovej vojne a iných vojenských konfliktoch v ZSSR prísne utajované a iba čiastočne sa zverejňovali v prácach neurčených pre širšiu verejnosť, aby boli skutočné rozmery týchto strát pred vlastným ľudom utajené. Až v roku 1968 bol na Hlavnej organizačno-mobilizačnej správe generálneho štábu spracovaný zborník *Bojové straty vojenských jednotiek ozbrojených síl ZSSR*, v ktorom sa sumarizovali údaje z rokov 1918 – 1945. Zborník bol osobitne chránený a prístup k nemu mal len obmedzený okruh vedúcich pracovníkov ministerstva obrany.²

Už v priebehu vojny sa údaje o rozsahu bojových strát Červenej armády niekoľkokrát menili. Ešte 6. novembra 1941 J. V. Stalin tvrdil, že „za 4 mesiace vojny sme stratili 350-tisíc ľudí (mŕtvi), nezvestných 378-tisíc, zranených bolo 1 mil. 20-tisíc ľudí“.³ Nehovoril pravdu, a uviedol straty minimálne o trikrát menšie, pretože iba do zajatia sa do konca roka 1941 dostalo 3,8 mil. vojakov a dôstojníkov.

Umelo sa uvádzali tiež nižšie čísla strát členov strany na fronte, než v skutočnosti boli. Oficiálne sovietske publikácie o dejinách vojny z roku 1962 uvádzali, že „v čase vojny celkové straty členov VKS (b) prevýšili 3 mil. ľudí“.⁴ Dokonca v roku 1989 moskovská *Pravda* uviedla, že „presné počty strát dnes asi ťažko zistiť“.⁵ Ruský historik V. G. Pervyšín predsa len spočítal a zverejnil číslo padlých komunistov – 7 mil. 296-tisíc 248.⁶

Údaje o počte zajatých príslušníkov Červenej armády sa taktiež rôznia. Hitler vo svojom prejave v Reichstagu 11. decembra 1941 povedal, že od 22. júna do 1. decembra bolo na východnom fronte zajatých 3 mil. 806-tisíc 860 príslušníkov ČA.⁷ V práci nemeckého historika

¹Izvestija, 10. augusta 1987, 22. mája 1988, 10. augusta 1988.

²Krasnaja zvezda, 16. júla 1992.

³STALIN, I.V. : O Velikoj otečestvennoj vojne Sovetskogo Sojuza. Moskva 1953, s.12.

⁴Istorija Velikoj Otečestvennoj vojny Sovetskogo Sojuza 1941 – 1945 gg. Moskva 1965, t. 6. s. 365.

⁵Pravda, 13. októbra 1989.

⁶PERVYŠIN V. G.: Ludskije poteri v Velikoj otečestvennoj vojne. Voprosy istorii, č. 7, 2000, s. 117.

⁷Pamjati pavšich. Velikaja Otečestvennaja vojna. Moskva 1995, s. 114.

D. Hernesa sa uvádza počet zajatých – dovedna 5 mil. 754-tisíc ľudí.⁸ Ruský historik B. Sokolov uvádza presnejšie údaje o počte sovietskych vojnových zajatcov – 6 mil. 206-tisíc ľudí.⁹ Ďalší ruský historik M. Semirjaga operuje s iným údajom. Podľa neho sa v rokoch 1941 – 1945 dostalo do zajatia 5 mil. 734-tisíc 528 ľudí.¹⁰

V rokoch 1988 – 1989 na Generálnom štábe ozbrojených síl ZSSR pracovali dve komisie pre analýzu a počet strát sovietskych ozbrojených síl počas Veľkej vlasteneckej vojny. Jedna komisia počítala ľudské straty, druhá – zbrane a bojovú techniku. Podľa údajov komisie armáda a námorníctvo v rokoch vojny „stratila v dôsledku zabitia, nezvestných, zajatých a zomretých následkom zranení, choroby, nešťastných nehôd – 8 mil. 668-tisíc 400 ľudí. Okrem toho 18 miliónov ľudí bolo ranených, zmrzačených, omrznutých a chorých.“¹¹

Svojho času upútala veľkú pozornosť kniha *Grif sekretnosti sňat (Odtajnené)* – o stratách ozbrojených síl ZSSR vo vojnách, bojovej činnosti a vojenských konfliktoch. V nej sa uvádza: „Celkové demografické straty (zabití, nezvestní, zajatí, zomretí následkom zranení, chorôb a nešťastných nehôd) vrátane hraničiarov a vojsk vnútra tvorili 8 mil. 668-tisíc 400 ľudí, „avšak z vojenského a operačného pohľadu v priebehu Veľkej vlasteneckej vojny s prihliadnutím na nezvestných a zajatých (nenavrátenej) ubudlo 11 mil. 441-tisíc vojenských príslušníkov.“¹² Ďalej sa konštatuje: „Z vojensko-operačného pohľadu pod nenávratnými stratami sa rozumejú straty nielen v prípade zahynutia alebo smrti príslušníkov, ale aj každé vyradenie z radov (vynechanie v zozname), vrátane zajatých a nezvestných.“¹³

Teraz sa zdá celkom prirodzené, že padol mýtus o niekoľkonásobnej prevahe sovietskych dôstojníkov nad nemeckými, o tom, že neboli desiaty a ani piaty sovietski vojaci na jedného nemeckého. Celkom porovnateľné sú aj počty zajatých. Červená armáda zajala 4 mil. 417-tisíc Nemcov. Nemci zajali 4 mil. 59-tisíc sovietskych vojakov. Evidentný rozdiel na jednej a druhej strane možno konštatovať v počte zomretých zajatcov a tých, čo sa vrátili zo zajateckých táborov do vlasti. V ZSSR zomrelo v zajateckých táboroch okolo 650-tisíc Nemcov a okolo 3 mil. sa vrátilo domov. Zo zajateckých táborov sa do vlasti nevrátilo 2 mil. 233-tisíc príslušníkov ČA. Väčšia časť zajatcov bola popravená, zomrela od hladu alebo bola umučená.¹⁴

Zájum vyvolala aj ďalšia práca o vojnových stratách ČA.¹⁵ V nej autori konštatujú, že velenie ministerstva obrany Ruska, ako aj svojho času zväzové ministerstvo, doteraz nevyriešilo problém nenávratných strát v jednotkách, všeobecne počas bojov. To sa týka nielen obetí druhej svetovej vojny, ale aj udalostí v Afganistane a Čečensku. Doteraz neexistuje celková súpiska nezvestných občanov ZSSR – Ruska v rokoch 1938 – 1996! Ako je známe, sovietske vojenské a politické vedenie v priebehu Veľkej vlasteneckej vojny len konštatovalo fakty nezodpovedného prístupu veliteľov vojenských útvarov k evidovaniu, sústredeniu a pochovaniu padlých svojich príslušníkov. Skutočne ani jedno rozhodnutie vlády a vojenského velenia sa dôsledne nespĺnilo. Ľahostajnosť viacerých vedúcich osôb k osudu nezvestných krajanov pokračuje doteraz. Dokonca starostlivosť a hľadanie nezvestných cudzincov a vyhľadávanie miest, kde sú pochovaní, sa preferuje pred uvedenou starostlivosťou o vlastných.

⁸GERNES. W. Gitlerovskij vermach v Sovetskom Sojuze. Moskva 1965, s. 74.

⁹SOKOLOV B. V.: Cena Pobedy. Moskva 1991, s. 36.

¹⁰Semirjaga M. I. Sud'by sovietskych vojnoplennych. Voprosy istorii 1995, č. 4, s. 20.

¹¹Vojenno-istoričeskij žurnal, 1990, č. 2, s. 25.

¹²Grif sekretnosti sňat. Moskva 1993, s. 129.

¹³Tamže, s. 130.

¹⁴Pozri: Mjalo, Ksenija. Mjortvyje prokljatija. In: Naš sovremennik, č. 6. 1995.

¹⁵KONASOV, V. B. – SUDAKOV, V. V. – BYSTRICKIJ A. N.: Poka nepochoronen poslednij soldat. Očerki i dokumenty. Vologda: Moskva, 1997.

Uznesením vlády Ruskej federácie z 22. decembra 1992 sa fakticky začal rozpracovávať federálny program zvečnenia pamäti padlých pri obrane vlasti. Zrealizovalo sa monumentálne vydanie knihy *Zvečnenie pamäti* (viac ako 700 dielov), bolo nájdených viac ako 40-tisíc vojenských pohrebísk na území Ruska a mimo neho, atď. Existuje však názor, že ešte okolo 2 miliónov vojenských pohrebísk ostáva neznámych, ako aj 500-tisíc padlých v koncentračných táboroch, a tiež tých, čo boli vyhlásení za nezvestných.

Polemiku vyvolala stať ruského historika B. Sokolova o pomere strát ČA.¹⁶ Vyčítali mu uvedenie nesprávnych údajov o počte ranených a nepodloženosť definície počtu ranených v pomere k mŕtvym. „Konštatovanie autora o trikrát vyššej prevahe ranených nad mŕtvymi je vhodné pre výsledky bojových operácií, ale nie pre konečný výsledok vojny, pre definíciu ktorého špecifický rozsah značne rastie,“ píše ďalší ruský historik R. Stepanov.¹⁷ Napríklad na území Československa padlo 144-tisíc sovietskych vojakov, viac ako 364-tisíc bolo ranených, pomer je 1 : 2,5. Pri obrane Sevastopoľa od 7. júna do 3. júla 1942 boli tieto straty: 11-tisíc 385 mŕtvych a 21-tisíc 99 ranených.¹⁸ Pomer je už 1 : 2 atď. R. Stepanov vyčíta V. Sokolovovi ľahkomyselný prístup k štatistike, ktorý sa prejavil viackrát, konštatovaním, že „... s pevným odôvodnením poznamenávam, že on (Sokolov – pozn. I. S.) zavádza ľudí, ktorí sa pokúšajú prehodnotiť vlastné dejiny. Straty na vojne, ako aj ju samotnú treba posudzovať presne a pravdivo. Príliš dlho sme kráčali k pravde, aby sme si dovolili skresľovať ju neodôvodnenými zveličovaniami,“¹⁹ robí záver R. Stepanov.

V tejto súvislosti práve udalosti na Dukle v druhej svetovej vojne môžu byť tým najpresvedčivejším príkladom. Slovenská historička Zlatica Zudová-Lešková, pôsobiaca v Prahe, takto hodnotila vývoj názoru na Duklu po roku 1989: „Československá a rovnako česká a slovenská verejnosť po roku 1989 dávala najavo, že Karpatsko-duklianskej operácii nie je nutné sa venovať. Spravidla nechcela počuť o hrdinoch z východu, svoj postoj k armádnemu zboru, bojom v Karpatoch vyjadrovala pragmaticky – napríklad v rušení názvov ulíc a iných subjektov, mená ktorých pripomínali odboj a boj československých vojakov na východe.“²⁰

Skutočne, význam bojov o Duklu sa bagatelizoval – „zbytočne“, „nezmyselne“ a pod. Dokonca aj bratislavský Most Hrdinov Dukly bol premenovaný na Prístavný most.

V poslednom čase padlo veľa legiend a mýtov o druhej svetovej vojne. A je zaujímavé, že sa to nestalo, väčšinou, zásluhou profesionálnych historikov, ale vďaka novinárom a publicistom, čo ihneď následne využili najmä politici pravicového zmysľania. Niet pochýb, že odmýtizovaný pohľad na vojnu ho robí ľudskejšim a realistickejšim, ale v každom prípade nijaké odhalenia neznižujú význam tejto hrdinskej doby a najmä skutočnosť a obetavosť bojovníkov proti fašizmu. Teraz tieto cnosti v ústach niektorých odhaľovateľov vyznievajú skôr urážlivo. Stali sa dokonca veci na prvý pohľad neveriteľné. Na 23. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, 20. októbra 1993, vtedajší minister vnútra generál V. Tuchyňa, povedal: „Možno, že ma za to budete odsudzovať, ale musím povedať ako vojenský činiteľ – 6. október je, vážené dámy a páni, dňom nezmyselných obetí. To by sme azda mohli oslavovať a pamätať. Inak to bola operácia, ktorá nespĺnila svoje vojenské ciele a poslanie. Bola výsledkom politických rokovanií Stalina a Gottwalda, takže čo budeme oslavovať?! (Potlesk). Azda len tých 144-tisíc, ktorí tam padli!“ (Potlesk).²¹

Je všeobecne známe, že historik nemá podliehať emóciám, ale v tomto prípade ...

¹⁶SOKOLOV, B. V. O sootnošenii poter v ljudjach, bojevoj techniki na sovjetsko-germanskom fronte v chode Velikoj Otečestvennoj vojny. Voprosy istorii, č. 9, 1998.

¹⁷STEPANOV, R.A.: Nel'zja igrať ciframi. Vojenno-istoričeskij žurnal, č. 6., 1989, s. 39.

¹⁸Tamže, s. 40.

¹⁹Tamže, s. 42.

²⁰Národné osvobození, č. 21, 7. října 2004 – mimoriadna príloha Dukla 1944 – 2004.

²¹Stenografická správa o 23. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky 1. časť, s. 53.

Vojenská história

Prvýkrát údaje o ľudských stratách 38. armády 1. UF v bojoch o Duklu sa objavili v práci sovietskych historikov *Za osvoboždenie Českoslovakii*, ktorá v spolupráci s maršalom I. S. Konevom vyšla v Moskve roku 1965 a v slovenskom preklade roku 1966 s trochu zmeneným názvom – 11-tisíc 550 mŕtvych a 47-tisíc 200 ranených (v období 8. 9. – 28. 10. 1944).²² Zaujímavý je fakt, že ani renomovaný sovietsky historik D. M. Proektor v práci *Čerez Duklinskij pereval*, ktorá vyšla v Moskve v roku 1959 a bola preložená do češtiny v roku 1962, vôbec nespomína straty 38. armády v KDO, avšak uvádza straty nemeckej armády – dovedna 52-tisíc.²³

V už spomínanej knihe *Grif sekretnosti sňat* je uvedená nasledujúca tabuľka:²⁴

1. UF (38. A., 2. letecká a 1. gard. jazd. zbor 25. tank. zbor)	Bojová zostava a početný stav pred začiatkom operácie	Početný stav	Ľudské straty v priebehu operácie			Za jeden deň
			nenávratné	sanitačné	celkom	
	Počet zväzkov					
celé obdobie	strel.div. 9 jagd.div. 3 tank.zbor 1	99 100	13 264	48 750	62 014	12/6
1. čs. arm. zbor v ZSSR celé obdobie	pešia brig. 2 parabrig. 1 tank. brig. 1	14 900	1 630	4 069	5 699	112

Svoje výpočty strát 38. armády majú českí publicisti, a dokonca aj historici, ktorí ich zverejňujú pod veľavravnými titulkami, ako napríklad: „Dukla: výhra, prohra, hrdinství či masakra? „A v podtitulku: „... neinformovanosť, zmatek i chyby štábů vedly ke strašným obětem na životech ...“ A pokračuje: „V bojích (na Dukle – pozn. I. S.) padlo asi 60 000 sovětských vojáků a 2 389 Čechoslováků“ (autor Ján Gazdík).²⁵ O päť rokov ten istý autor opakoval tie isté cifry, ale upresnil, že už len „za jediný mesiac“, a vypadlo „asi“. Išlo to pod titulkom *Čechoslováci na Dukle popravovali své lidi*.²⁶

Úplne iný názor na KDO má český prezident Václav Klaus: „Je úkolem pro vojenské historiky, aby ještě dnes analyzovali správnost těch či oněch strategických rozhodnutí, která tuto vojenskou operaci předcházela a provázela. Pro mně osobně je důležitější to, že nezměrné hrdinství i obrovské utrpení našich bojovníků je zcela nesporné a mimo jakoukoli diskusi.“²⁷

²²Osvobodenie Československa. Bratislava : VPL, 1966, s. 106.

²³PROEKTOR, D. M.: Přes Dukelský průsmyk. Praha NV, 1962, s. 172.

²⁴Grif sekretnosti ... , s. 207.

²⁵MF dnes, 2. října 1999.

²⁶MF dnes, 6. října 2004. Ohľadom podobných názvov v novinách sa zjavne rysuje súvislosť s pravidlom americkej tlače: Čitateľa nikdy nebude zaujímať titulok: *Pes pohryzol človeka*, skôr ho bude zaujímať titulok *Človek pohryzol psa*.

²⁷Národní osvobození, č. 21, 7. října 2004.

Vojenská história

Zaujímavú štatistiku strát 38. armády na Dukle má aj známy český historik Karel Richter, ktorý svojho času pomáhal L. Svobodovi pri napísaní jeho memoárov. Vo svojej poslednej knihe s „lákavým“ názvom *Apokalypsa v Karpatech. Boj na Dukle bez cenzury a legend*, na jednej strane píše: „Veľké ztráty činili 21 000 mŕtvych a přes 60 000 raněných.“²⁸ Na ďalšej strane tej istej knihy ale opravuje sám seba: „Sovětska armáda samozřejmě v karpatských bojoch utrpěla mnohonásobní vyšší ztráty: přes 19 000 padlých a více než 60 000 ranených.“²⁹

V Ústřednom archíve Ministerstva obrany Ruskej federácie sú uložené hlásenia štábu 1. UF o stratách ľudí a koní v priebehu KDO.

STRATY 38. ARMÁDY KDO SEPTEMBER 1944

DRUH VOJSK	MŔTVI	NEZVESTNÍ	RANENÍ	CHORÍ*	ZAJATÍ	NEBOJOVÉ STRATY
strelecké jednotky	3 764	872	14 571	1 104	4	120
jazdecké jednotky	567	236	1 388	139	–	21
tankové jednotky	421	83	2 332	68	–	7
delostrelecké jednotky	268	30	707	143	–	12
jednot. bojov. zabezp.	27	27	97	265	–	31
Spolu	5 047	1 248	19 095	1 719	4	181

STRATY 38. ARMÁDY V KDO OKTÓBER 1944

DRUH VOJSK	MŔTVI	NEZVESTNÍ	RANENÍ	CHORÍ*	ZAJATÍ	NEBOJOVÉ STRATY
strelecké jednotky	5 132	589	22 581	1 360	10	80
tankové jednotky	357	30	1 839	146	1	2
delostrelecké jednotky	217	31	714	160	–	3
jednot. bojov. zabezp.	107	21	333	199	–	1
Spolu	5 813	671	25 467	1 865	11	86

* s odvozom do nemocníc

²⁸RICHTER, K.: *Apokalypsa v Karpatech. Boje na Dukle bez cenzury a legend*. Praha: Nakl. Ostrov, 2003, s. 7.

²⁹Tamže, s. 346.

Zostáva iba konštatovať, že 38. armáda v priebehu KDO stratila: nenávratne 12 779 ľudí, ostatné straty, tzv. sanitárne predstavovali 48 428 ľudí.³⁰

Pozorný bádateľ si ale všimne, že do týchto počtov nie sú zahrnuté straty 4. gardového tankového zboru, ktorý posilnil 38. armádu 10. septembra 1944, a taktiež straty 31. tankového zboru, ktorý začal operovať v pásme útoku na Duklu 17. septembra. O tom, že neboli malé, svedčí nasledujúci fakt. Pred začiatkom KDO 4. gardový tankový zbor (ináč elitná jednotka, ktorá existuje dodnes) mal 143 bojových strojov (103 tankov T-34, 28 IS-Z a 12 samohybných diel kalibru 85 mm). 12. októbra 1944 ich ostalo iba 28.³¹ Práve vtedy sa veliteľ zboru gen. P. P. Polubojarov rozhodol všetky tieto stroje sústrediť do jednej 12. tankovej brigády a hneď nato nasledovali boje v lokalite, ktorá dostala veľavravný názov „Údolie smrti ...“. Na niektorých fotografiách, ktoré sa zachovali z tých čias, vidieť rozbitú sovietsku bojovú techniku, vrátane ťažkých tankov IS –2 (Iosif Stalin s kanónom kalibru 122 mm). S prihliadnutím na straty 25. tankového zboru, treba potom prirátat' aj ďalších, najmenej 10-tisíc ľudí (spolu). Vzniká otázka, prečo straty 4. gtz a 31. tz sa nedostali do armádnej štatistiky? Na druhej strane straty ďalších útvarov, ktoré v priebehu operácie posilňovali armádu, tam sú: 12. strelecká divízia (sd), 359 sd, 14. gardová sd, dokonca aj 81. sd, ktorá sa zapojila do bojov v priestore Havranca až 10. októbra 1944. Práve činnosť tejto divízie je menej známa. Od 19. októbra útočila v smere obce Vápeník. V knihe, ktorá sa venuje bojovej ceste tejto divízie, sa píše: „Vôkol stal nepriesvitný závoj hmly, dažďa. Neprekonateľné blato paralyzovalo postup transportu a bojovej techniky. Takmer každý krok vyžadoval maximálne vypätie síl, dostával sa za cenu krvi. Divízia stratila skúsených veliteľov a bojovníkov, ktorí už predtým prekonali veľkú bojovú cestu. 23 dôstojníkov, vrátane 10 veliteľov rôt. Medzi padlými boli guľometčík kapitán K. V. Blinov, rozviedčík poručík N. T. Bogancev, delostrelec poručík N. J. Poľakov, pešiak poručík I. P. Grodnev ... . V 467. pluku padli velitelia poručík I. S. Šilkin a nadporučík A. S. Jermolajev ... . Črepiny zrazili veliteľku rotu kapitánku medicínskej služby G. D. Žigul'ovovú ...“³²

V hláseniach štábu 38. armády sú uvedené aj straty 1. čs. arm. zboru v ZSSR: v septembri mŕtvi 646, ranení 3 575, nezvestní 590, v októbri mŕtvi 198, ranení 943, nezvestní 196.³³

Aj 2. letecká armáda strácala svojich ľudí, ktorá zo vzduchu podporovala útok 38. armády, ale tu skôr ide o desiatky, nie o stovky letcov.

Aj napriek tomu, že na Dukle sa nepriateľ prevažne len bránil, aj on mal veľké straty: 52-tisíc mŕtvych a ranených, taktiež stratil 837 kanónov a mínometov, 185 tankov a útočných diel.³⁴

Boje v duklianskom priestore pokračovali až do 19. januára 1945. Neustále zomierali vojaci a krváčali zranení.

³⁰Správy o stratách 38. armády (fotokópie). Archív Vojenského historického múzea v Piešťanoch, múzejné oddelenie Svidník (ďalej Archív VHM – Svidník), príř. č. 176/89, l. 947 – 951, 956, 959, 1045.

³¹KUZMIN, A. V. : Krasnopov I. I. Kantemirovcy. Moskva 1971, s.194.

³²ŠITIKOV, N. F.: Skvoz ogoň. Bojevoj put' 81. strelkovej Kalinkovičskej Krasnoznamjonnoj ozdena Surozova divizii. Moskva 1987, s. 114, 115.

³³Archív VHM – Svidník, príř. č. 127/89, Podrobnejšie pozri: SLEPCOV, I.: Straty 38. armády a 1. československého armádneho zboru v Karpatsko-duklianskej operácii. In : Vojensko-politické aspekty Karpatsko-duklianskej operácie. In: Zborník štúdií z vedeckej konferencie k 50. výročiu bojov o Duklu. Bratislava : VHÚ 1996, s. 88, 89.

³⁴Sovjetskaja vojennaja encyklopedija, t. 4. , Moskva 1977, s. 99.

STRATY 38. ARMÁDY 1. 11. – 1. 12. 1944

DRUH VOJSK	MŔTVI	NEZVESTNÍ	RANENÍ	CHORÍ	ZAJATÍ	NEBOJOVÁ STRATA
strelecká jednotka	1 341	124	4 920	843	8	77
delostr. a mínom. jedn.	10	1	30	33	–	2
armádne jednotky	13	1	13	4	–	–
jednot. bojov. zabezp.	18	3	112	65	–	22

Na základe týchto údajov môžeme konštatovať, že 38. armáda v novembri 1944 stratila dovedna 3 071 ľudí.³⁵ V decembri 1944 straty tejto armády značne poklesli. Obidve bojujúce strany „sedeli“ v obrane.

STRATY 38. ARMÁDY 1. 12 1944 – 1. 1. 1945

DRUH VOJSK	MŔTVI	RANENÍ	CHORÍ	ZAJATÍ
strelecké jednotky	39	3	50	1
mínometné jednotky	2	–	18	1
jednot. bojov. zabezp.	1	–	11	–
tylové jednotky	9	9	–	–

Ako vidieť, armáda v priebehu decembra stratila 124 ľudí.³⁶ 1. ČSAZ v ZSSR v novembri stratil 532 ľudí (mŕtvi 96, nezvestní 13, ranení 423).³⁷ V priebehu decembra stratil 23 ľudí (mŕtvi 5, ranení 18).³⁸

V prvej polovici decembra 1. ČSAZ bol začlenený do zostavy 1. gardovej armády a 38. armáda sa sťahla z čs. územia do Poľska.³⁹

Pri každom výročí Dukly znovu a znovu vznikajú hodnotenia a závery. Jedno je však nepopierateľné – Dukla bola a ostala v dejinách Čechov, Slovákov, Rusínov a Židov ako Brána

³⁵Centrálny archív ministerstva obrany Ruskej federácie I. 393, op. 9011, d. 57, l. 309-312.

³⁶Tamže, d. 32, l. 335, 336.

³⁷Tamže, d. 57, l. 312.

³⁸Tamže, l. 336.

³⁹Podrobnejšie pozri: V sraženijach za Pobedu. Bojevoj puti 38. armii v gody Velikoj Otečestvennoj vojny 1941 – 1945. Moskva 1974, s. 466, 467.

Vojenská história

slobody v novom Československu. „Takmer každý centimeter štvorcový duklianskej pôdy bol teda presiaknutý krvou a každý dobytý kúsok v tomto ťažkom teréne stál mnohé životy. Od týchto udalostí už síce uplynulo šesťdesiat rokov. My však nezabúdame na odhodlanie a odvahu bojovníkov, na to ako hrdinsky bojovali za našu slobodu, za hodnoty demokracie a humanizmu. Dnes ich najmä mladá generácia vníma ako samozrejmosť, povedal na Dukle 6. októbra 2004 prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič.⁴⁰

Historik, a osobitne vojenský, by nemal podliehať emóciám, ale občas sa rozum pozastavuje nad vyjadreniami niektorých laikov, ktorí vystupujú s nezmyslami, len aby upúťali na seba pozornosť.

Samozrejme, na Dukle z vojenského hľadiska sa mohlo niečo vykonať dôstojnejšie, ale tu platí známe úslovie – po vojne je každý generál ... . Isté je, že vo vojne na sovietskej strane bolo veľa neodôvodnených obetí, osobitne v prvom období vojny (desiatky tisíc zajatých apod.). Avšak to nie je prípad Dukly. „Pochopiteľne, zbytočné straty netreba ospravedlňovať, ale ani netreba po toľkých rokoch umelo zveličovať. Vojna je vojna,“ povedal jej účastník, známy sovietsky spisovateľ Ivan Stadňuk.⁴¹

Ani západní Spojenci sa nevyhli veľkým stratám v jednotlivých operáciách. Americká armáda len v prvý deň oslobodenia v Normandii stratila 6 603 ľudí (1 465 mŕtvych, 3 184 ranených), čo sú podľa vojenských odborníkov nízke straty.⁴²

V priebehu arnhemskej leteckej výsadvkovej operácie (17. 9. – 26. 9. 1944) len 1. americká paradesančná divízia v priebehu týždňa stratila okolo 7 600 ľudí (600 zajatých).⁴³ Poľské jednotky gen. V. Andersa pri Monte Cassine v Taliansku v priebehu troch dní stratili okolo 4-tisíc vojakov. Počas bitky v Ardenách v druhej polovici decembra 1944 Američania stratili 8 477 padlých, 46 170 ranených a 20 905 zajatých.⁴⁴ Autor zámerne neurobil súhrn výpočtov ľudských strát 38. armády na Dukle. Z jednoduchej príčiny, že chýbajú (zatiaľ) údaje o stratách dvoch tankových zborov 4. gardového a 31. Až vtedy, keď ich objavíme, možno uzatvoriť túto ťažko skúšanú kapitolu vojenských dejín Československa.

Na Dukle nebolo hlučných víťazstiev. Občas sa niektorí pýtajú: „A či Víťazstvo v tej veľkej vojne vôbec bolo – za takú obrovskú cenu? Cenu životov miliónov ľudí ...“ Odpoveď na túto otázku nech si každý hľadá sám, ale aj tak by mal dospieť k záveru – áno, bolo to predsa Víťazstvo!

---

⁴⁰Prezident SR – Domáce prejavy – 6. 10. 2004, Bratislava : VHÚ.

⁴¹Vojenno-istoričeskij žurnal č. 6, 1989, s. 6.

⁴²RYAN, C.: The Longest Day. June 6, 1944. New York 1959, p. 303.

⁴³Sovetskaja vojennaja encyklopedia, t.1., Moskva 1976, s. 262.

⁴⁴NEWARK, T.: Rozhodující bitvy dějin, prekl. z angl. Praha : Ottovo nakl., 2001 s.157.